Bilagor till planen för biologisk mångfald 2022-2024

Innehåll

Bilaga 1. Kort sammanfattning om styrdokument för biologisk mångfald på global, nationell och regional nivå

Bilaga 2. Sammanfattning av omvärldsanalys

Bilaga 3. Aktörer som intervjuats i omvärldsanalysen

Bilaga 1
Kort sammanfattning om styrdokument om biologisk mångfald på global, nationell och regional nivå

I arbetet med biologisk mångfald finns ett antal viktiga styrdokument som helt eller delvis behandlar biologisk mångfald. Agenda 2030, Konventionen för biologisk mångfald och Nagoyaprotokollet är några av dem. Sverige har undertecknat alla och har utifrån dessa tagit fram egna nationella mål, de så kallade miljömålen, som omfattar generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen. I Västra Götalandsregionen finns den Regionala utvecklingsstrategin (RUS) och Miljömål 2030. Här följer en kortfattad sammanställning av några definitioner, olika större styrdokument och några argument varför arbetet med biologisk mångfald är så viktigt. Sammanställningen är tänkt som en introduktion och en överblick i ämnet.

Definition av biologisk mångfald, ekosystemtjänster och naturnyttor

Biologisk mångfald (biodiversity)

Konventionen för biologisk mångfald (CBM) antogs på FN-konferensen i Rio 1992 och definierade begreppet biologisk mångfald:

”*Variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.”*

Biologisk mångfald är variationsrikedom bland arter, inom arter (genetisk variation) och av olika ekosystem och kan mätas över olika geografiska skalor. Det kan handla om en enskild skog, ett landskap, en nation eller hela planeten. Generellt kan man säga att varma och fuktiga områden har en större biologisk mångfald (t ex regnskogar och korallrev) än kalla och torra områden (t ex arktiska tundran).

Ekosystemtjänster (ekosystem services)

Alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger oss människor och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet kallas för ekosystemtjänster. Dessa tjänster är inget som vanligtvis kräver något aktivt

handlande av oss människor utan utförs av naturens biologiska mångfald. Exempel på ekosystemtjänster är: rent vatten, ren luft, pollination, mat, virke och läkemedel. Ett annat ord som används bland annat av IPBES är naturnyttor.

Naturnyttor – naturens bidrag till människor (nature´s contributions to people)

Naturnyttor är ett vidare begrepp och inkluderar även t ex jordbildning, kolinlagring och sjukdomsspridning samt immateriella nyttor som naturupplevelser, inspiration och identitet.

Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling

Den 25 september 2015 antog FN:s alla medlemsländer i generalförsamlingen den historiska resolutionen **Agenda 2030** för hållbar utveckling. Hittills har totalt 193 länder formulerat och antagit de globala målen. USA och Vatikanstaten har ännu inte skrivit på.

Svenska regeringens definition är att Agenda 2030 med sina 17 globala mål för hållbar utveckling skall syfta till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Globala målen balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Det är främst mål 13 (bekämpa klimatförändringar), mål 14 (hav och marina resurser) och mål 15 (ekosystem och biologisk mångfald) som är aktuella när det gäller biologisk mångfald.

Läs mer. www. https://www.globalamalen.se

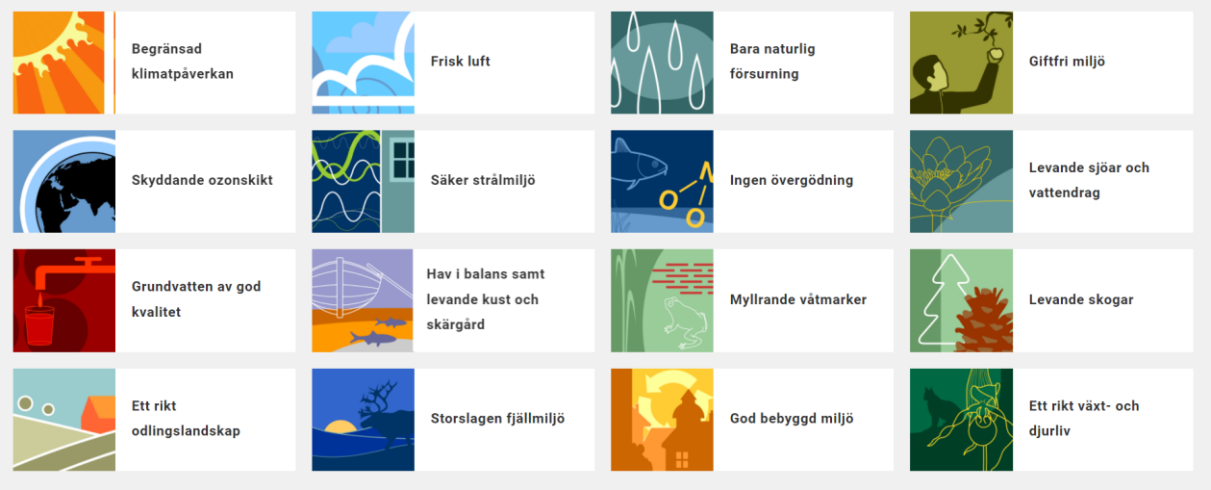
Sveriges miljömål (generationsmål och miljökvalitetsmål)

Miljömålen är Sveriges väg att uppnå den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030. Miljömålssystemet består av ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål samt ett antal etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat. Miljökvalitetsmålen beslöts av riksdagen 1999 och var då 15 stycken. Det 16:de *Ett rikt växt och djurliv* tillkom 2005.

Generationsmålet

Generationsmålet (2010) visar på den samhällsomställning som krävs för att vi ska kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta till kommande generationer. För att nå dit krävs politiska beslut och åtgärder i Sverige och internationellt

De 16 miljökvalitetsmålen

Riksdagen definition av det 16:de miljömålet ”Ett rikt växt och djurliv” är att den biologiska mångfalden skall bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystem samt deras funktioner och processer skall värnas. Arter skall kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor skall ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Flera miljökvalitetsmål har etappmål som ska göra det lättare att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen och identifierar en önskad omställning av samhället. Regeringen beslutade 2014 om fem etappmål när det gäller biologisk mångfald:

1. helhetssyn på markanvändningen
2. skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden
3. miljöhänsyn i skogsbruket
4. ett variationsrikt skogsbruk
5. en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram.

Det är Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Havs- och Vattenmyndigheten som är huvudansvariga.

Läs mer på www.sverigesmiljomal.se

Konventionen för biologisk mångfald - CBD

Vid FN-konferensen i Rio 1992 slöts konventionen för biologisk mångfald - ett avtal mellan stater - 193 av 195 har skrivit på (Vatikanstaten och USA är inte med). Den var först att erkänna betydelsen av lokal och traditionell kunskap vid sidan av konventionell forskning. CBD har tre huvudsyften:

1. Bevara biologisk mångfald

2. Nyttjandet av biologisk mångfald sker på ett hållbart sätt

3. Att mellan länder rättvist fördela nyttan som uppstår vid nyttjandet av genetiska resurser

I Sverige styrs detta av Regeringen som har antagit en strategi genom generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen där även den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030 finns med. Naturvårdsverket har det nationella uppdraget.

Läs mer om uppdraget här: https://www.naturvardsverket.se/om-oss/regeringsuppdrag/slutredovisade-regeringsuppdrag/uppdrag-om-konventionen-om-biologisk-mangfald

För att gynna överföring av kunskap, resurser och teknik mellan länder har CBD en miljöfond - Global Environmental Facility (GEF) – för att jämna ut olika länders ekonomiska förutsättningar.

Läs mer:

https://www.cbd.int

https://www.regeringen.se/artiklar/2019/10/konventionen-om-biologisk-mangfald-cbd

Konventionen för biologisk mångfald har två underavtal:

1. **Nagoyaprotokollet**

Nagoya är den stad i Japan där avtalet slöts. Nagoyaprotokollet behandlar tillgång till genetiska resurser, och som syftar att uppnå en rättvis fördelning av de vinster som användning av genetiska resurser ger. Det trädde i kraft 2014

2. **Cartagenaprotokollet**

Cartagena de Indias är den stad i Colombia som har fått ge namn åt Cartagenaprotokollet. Cartagenaprotokollet specificerar hur man ska skydda den naturliga biologiska mångfalden från tänkbara risker med att levande modifierade organismer, som utvecklats med modern bioteknik, kommer ut i den naturliga miljön. Cartagenaprotokollet undertecknades 2000 och trädde i kraft 2003.

3. **Aichimålen (20 st)**

Aichi är namnet på den japanska prefektur där staden Nagoya ligger. Staden var värd för CBD:s tionde partsmöte då målen - de så kallade Aichimålen - antogs. Det var en tioårig strategi med 20 mål om biologisk mångfald som skulle vara genomförda 2020. Målen var ambitiösa och har inte kunnat realiseras. Nya mål kommer att tas fram vid mötet i Kunming, Kina under våren 2022. Mötet skulle ha ägt rum 2021 men har blivit uppskjutet ett år på grund av pandemin.

IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services)

IPBES är en mellanstatlig plattform för biologisk mångfald. Den skall fylla samma funktion för biologisk mångfald som IPCC gör för klimatet. IPBES skall göra helhetsbedömningar av tillståndet för den biologiska mångfalden i världen.

IPBES sammanställer rapporter med olika tema som till exempel ”Pollinerare, pollinering och matproduktion 2016” och ”Utarmning och restaurering av ekosystemtjänster 2018”. I maj 2019 kom en global rapport, *”Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services”,* om tillståndet i världen när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Rapporten bygger på cirka 15 000 vetenskapliga artiklar, tre års arbete och har skrivits av över 400 experter. Den har gått på två remissrundor till IPBES medlemmar. Även andra experter har lämnat synpunkter. Slutrapporten är på 1800 sidor men det finns en sammanfattning för beslutsfattare på 40 sidor.

IPBES beskriver situationen som allvarlig. En miljon växt- och djurarter riskerar att dö ut. Forskarna varnar för att vi är på väg in i det sjätte massutdöendet i jordens historia. Kraftfulla åtgärder måste vidtas. Så här beskriver IPBES de fem största drivkrafterna bakom förlusten av biologisk mångfald:

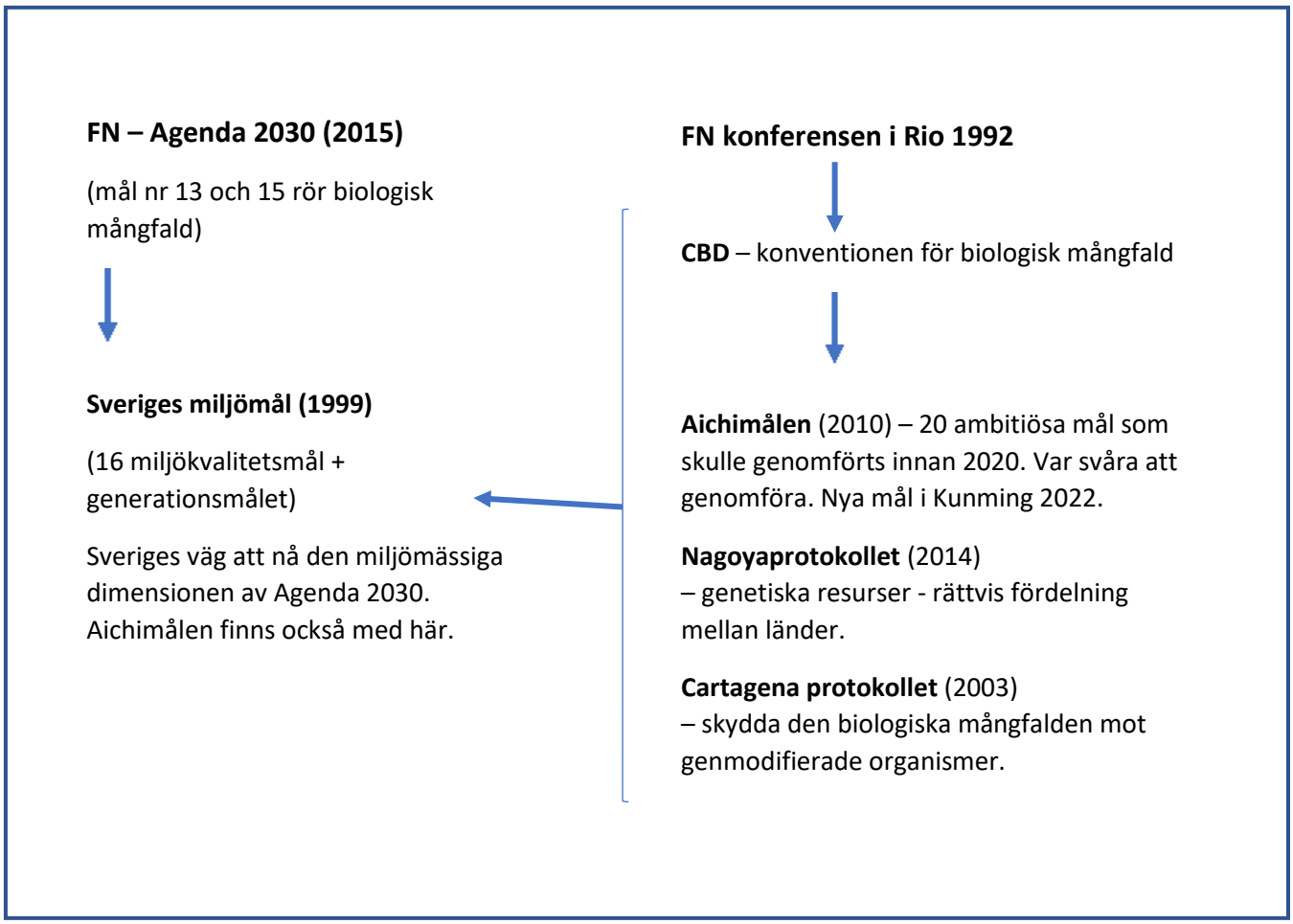
Rapporten föreslår följande åtgärder:

1. Genomföra de lagar som redan finns på global och regional nivå, t ex konventionen för biologisk mångfald, CBD, och EU:s olika direktiv

2. Ta bort miljöskadliga subventioner

3. Ekonomiskt stimulera aktiviteter som är positiva för ekosystemen

Illustration: Internationella och nationella dokument som styr arbetet med biologisk mångfald

Kopplingen mellan biologisk mångfald och klimat

Klimatförändringar klassas av IPBES som det tredje största hotet mot den biologiska mångfalden. Havsvattnets stigande temperatur kan nämnas som ett exempel på klimatförändring där den biologiska mångfalden påverkas av att haven blir varmare. Korallreven dör och haven blir surare då den ökande halten av koldioxid i atmosfären löser sig i vattnet. På närmre håll ser vi att den stigande vattentemperaturen i Östersjön gör att vissa bottenlevande växter och djur dör i den syrefattiga miljön.

Det finns dock situationer när det som är bra för klimatet missgynnar den biologiska mångfalden. Odling av energiskog är bra ur ett klimatperspektiv då det minskar användningen av fossila bränslen. Men åkrar av snabbväxande pil med ensidig monokultur missgynnar den biologiska mångfalden.

Läs SMHI:s sammanställning om *Klimatförändringar och biologisk mångfald*:
https://www.smhi.se/polopoly_fs/1.164056!/Klimatologi_56%20Klimatf%C3%B6r%C3%A4ndringar%20och%20biologisk%20m%C3%A5ngfald.pdf

Bilaga 2

Sammanfattning av omvärldsanalys

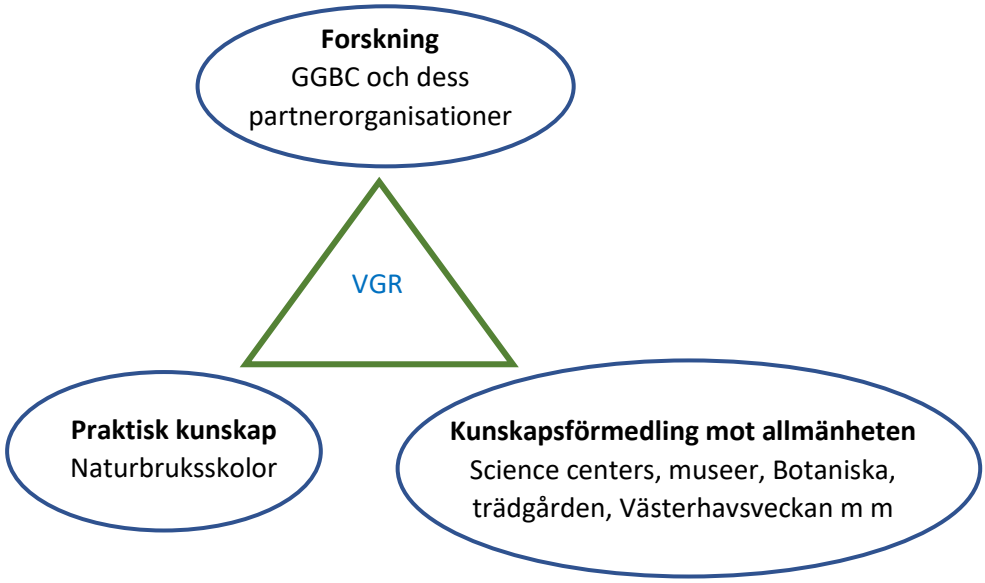
Upplägg och genomförande

En mindre omvärldsanalys genomfördes under början av våren 2022 för att få en bild av hur externa aktörer i Regionen arbetar med biologisk mångfald. Representanter för kommuner, företag, myndigheter, universitet, science centers med flera (bilaga 3) hördes under en längre intervju. De öppna frågor som ställdes berörde hur den aktuella verksamheten arbetar med biologisk mångfald idag, hur man vill arbeta framåt och vilka möjligheter och utmaningar man ser i detta arbete.

Representanter från sju svenska regioner intervjuades också för att se hur det regionala arbetet såg ut i andra regioner.

Goda förutsättningar

Västra Götalandsregionen har ovanligt goda förutsättningar för att växla upp insatserna för biologisk mångfald. I Regionen finns aktörer som under lång tid arbetat med frågan. Till exempel fyller både Naturhistoriska museet och Botaniska trädgården 100 år 2023 och har stora biologiska samlingar. Regionen stödjer science centers och museer med flera genom det arbete om sker på till exempel Universeum, Sjöfartsmuseet och Nordens Ark. Västerhavsveckan är ett särskilt arrangemang som vänder sig till allmänheten för att berätta om havets biologiska mångfald. Naturbruksförvaltningens fyra naturbruksgymnasier formar morgondagens lantbrukare och skolorna har själva gjort insatser för biologisk mångfald på den egna marken. Västra Götalandsregionen är med som partnerorganisation i Gothenburg Global Biodiversity Center, GGBC, som har som uppgift att knyta samman forskare, beslutsfattare och allmänhet inom området biologisk mångfald.

Västra Götalandsregionens egna verksamheter sträcker från forskning över kunskapsförmedling till en praktisk kunskap när det gäller biologisk mångfald.

Ojämn spridning

Museer, science centers och Botaniska trädgården i Göteborg kan få en ännu mer aktiv roll som kunskapsspridare inom biologisk mångfald. Samtidigt konstateras att dessa verksamheter i huvudsak är placerade i regionens västra delar vilket försvårar en likvärdig tillgänglighet för de barn och unga som bor i andra delar av Regionen. En åtgärd för att ge en mer rättvis fördelning vore önskvärd.

Fyra identifierade huvudområden för extern plan om biologisk mångfald

Utvärderingen av omvärldsanalysen ger en entydig bild av att kunskapen om hotet mot den biologiska mångfalden är mindre känt är klimatfrågan. Trots detta är intresset och engagemanget är stort. De personer som intervjuades i omvärldsanalysen var sinsemellan förhållandevis samstämmiga i sin syn på vilka insatser som är nödvändiga och följande fyra områden identifierades:

1. Kunskapsuppbyggnad inom biologisk mångfald

Allmänhet och beslutsfattare (näringsliv, kommuner med flera) behöver ökad kunskap om biologisk mångfald för att ge frågan större acceptans, vilket kan ge en ökad drivkraft för förändring.

2. Markägare är nyckelaktörer

De som ansvarar för skötsel av markområden är nyckelaktörer. Detta har i första hand en lokal och regional effekt på den biologiska mångfalden.

3. Finansiella placeringar och inköp

I samband med ekonomiska transaktioner ställs idag krav på klimatpåverkan. På motsvarande sätt borde det ställas krav runt biologisk mångfald. Denna typ av krav kan ha både en regional och global påverkan på den biologiska mångfalden.

4. Mätmetoder

Det är nödvändigt att kunna mäta olika insatsers påverkan för att kunna sätta mål och följa upp resultat. Regionen skulle här kunna stärka utvecklingen genom att skapa plattformar och nätverk mellan olika aktörer som arbetar med frågan och när det blir aktuellt hjälpa till att sprida resultaten.

Bilaga 3

Aktörer som intervjuats i omvärldsanalysen

Intervjuade externa aktörer i Västra Götaland

- Chalmers
- Göteborgs universitet/GGBC
- Havs- och Vattenmyndigheten
- IKEA
- IVL
- Kollektivtrafik, infrastruktur och regional fysisk planering (VGR)
- LRF
- Länsstyrelsen
- Naturbruk
- Naturskyddsföreningen (regionalt plan och lokal förening)
- RISE Jordbruk och livsmedel
- Trollhättans kommun
- Universeum
- Västfastigheter
- Västerhavsveckan

Intervjuade regioner

- Jämtland Härjedalen
- Jönköping
- Norrbotten
- Skåne
- Stockholm
- Värmland
- Östergötland